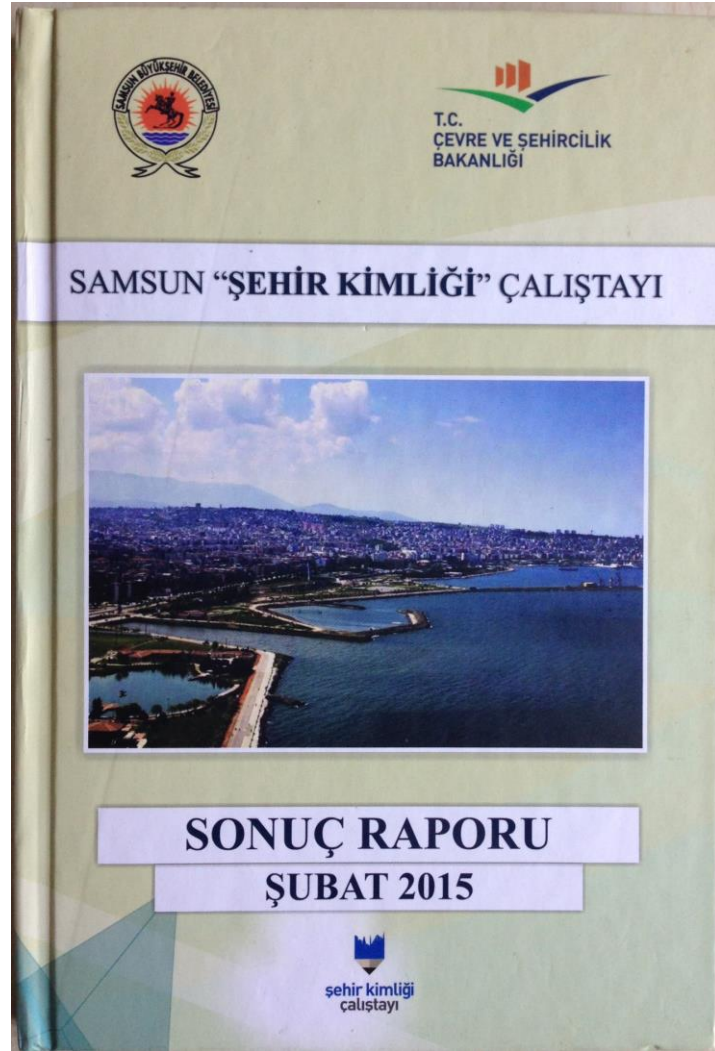

Referans için:

Cevdet YILMAZ (2015) "*Samsun Şehri*", T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Samsun Büyükşehir Belediyesi, **Samsun Şehir Kimliği Çalıştayı Sonuç Kitabı**, Samsun (41-113).

SAMSUN “ŞEHİR KİMLİĞİ” ÇALIŞTAYI KİTAP BÖLÜMÜ

SAMSUN ŞEHİRİ

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

ŞUBAT 2015 / SAMSUN

Giriş

Samsun şehri tarih boyunca çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yaparak günümüze ulaşmıştır. Şehrin kuruluş ve gelişmesinde coğrafi konumu önemli rol oynamış, sahip olduğu potansiyel ekonomik, siyasî ve sosyal anlamda kentin mimarî dokusunu ortaya çıkarmıştır. Aşağıda, (İpek ve Yılmaz 2009 ve Yılmaz 2012'den de yararlanmak suretiyle), şehrin konumundan başlayarak, tarihsel geçmişi ve bu geçmişin kentin yerleşme düzenine, yeni gelişme alanlarına, mimari dokusuna ve ekonomik faaliyetlere etkisi üzerinde durulmuştur.

1. Samsun şehrinin kuruluş yeri

Bir şehrin kuruluş ve gelişmesinde etkili olan çok sayıda faktör vardır. Bunların başında o kentin konumu yani lokasyon (kuruluş yeri) şartları gelir. Lokasyonun temelini kuruluş yeri (sit) ile uzak ve yakın çevresi ile olan ilişkisi (situasyon) belirler. Şehrin lokasyonundan kaynaklanan çevresel ilişkiler sağlıklı yürüdüğü takdirde kent büyür ve gelişir. Tersî olduğunda ise küçülür ve giderek önemini kaybeder. Şartlar olumlu olduğunda şehrin büyüüp gelişmesi dikkatleri üzerine çeker. Bu durum ekonomik anlamda kenti önemli bir yatırım alanı yaparak daha da zenginleştirebileceği gibi, siyasî anlamda düşman kuvvetleri tarafından biran önce yok edilmesi ya da mutlaka ele geçirilmesi gereken stratejik bir merkez haline de getirebilir. Böyle bir durumda ise şehir ya idarî anlamda başkent veya benzeri bir konuma yükselebilir, ya da çeşitli istilalarla yerle bir olabilir. Bütün bu faktörler şehrin tarihi gelişimini ve bugünkü görünümünü almasında da belirleyici unsurlardır

Konum olarak Samsun şehri Karadeniz Bölgesi kıyı kesiminde ve bu bölgenin ortasında yer alır. Karadeniz Dağları'nın nispeten alçaldığı kesimde Kızılırmak ve Yeşilirmak nehrinin getirdiği alüvyonlarla oluşan iki büyük delta ovasına hemen hemen aynı uzaklıkta küçük bir koyun kıyısında bulunur. Şehir esas önemini ise iç bölgelerden gelen yolların Karadeniz'e ulaştığı noktada yer almasına borçludur. Tarih boyunca Karadeniz'i Mezopotamya'ya kadar uzanan geniş bir hinterlanda bağlayan bu yol, yüzyıllarca kervan yolları şeklinde hizmet vermiş, Cumhuriyet döneminin başlarında demiryolu ve ardından 1950'li yıllardan itibaren de modern karayollarının inşası ile günümüze kadar ulaşmıştır.

Samsun bu eşsiz konumu sayesinde geniş bir hinterlandın Karadeniz'e açılan kapısı ve aynı zamanda da Karadeniz'i Anadolu'nun içlerine ve oradan da Basra Körfezi ve Akdeniz dünyasına bağlayan yolların başlangıç noktasıdır. Bu itibarla Samsun çeşitli mal ve eşyanın deniz ile kara taşıtları arasında aktarma istasyonu vazifesi gören bir liman şehridir. Geçmişte fırtınalara açık olmakla birlikte yine de gemilere kısmî koruma sağlayan Samsun Koyu'na, 1950'li yıllarda mendireklerin inşa edilerek modern liman tesislerinin yapılmasıyla Samsun şehri gerçek bir liman kenti kimliğine kavuşmuştur. Bu kimliğini günümüze kadar sürdüren Samsun şehri bugün

aynı zamanda (geçmişte olduğu gibi) Sinop, Ordu, Amasya, Çorum ve Tokat illerinin de ticaret ve hizmet açısından merkezi durumundadır. Bu bağ zaman içinde zayıflasa da, DSİ ve Karayolları gibi çok sayıda kamu ve özel sektör kuruluşunun bölge müdürlüklerinin hâlâ burada olması bu etkinin devam ettiğini göstermektedir.

Mekân olarak yatay yönde büyüme ve yayılma dışında Samsun şehri tarih boyunca hiç yer değiştirmemiştir. Bu durum şehrin coğrafi konumu ve lokasyon şartları ile ilgilidir. İlk olarak bugünkü Amisos tepesi ve Askeriye'nin bulunduğu Karasamsun adı verilen yüksek kesimde Amisos kurulmuştur. Selçuklu Türkleri 1185'te (o zaman Cenevizlilerin elinde olan) kenti ele geçirmişlerdir. Türkler buraya yerleşmek yerine Amisos'un 3 km doğusunda deniz kıyısına (bugün Büyük Camii'nin de yer aldığı ve o zaman inşa ettikleri kaleden adını alan bugünkü Kale mahallesi civarında) yeni bir şehir kurmuşlardır. Yeni şehre yerleşen Müslüman Türkler ile Amisos halkı arasında kurulan ticari ilişkiler her iki tarafın da işine geldiği sürece dengeli bir şekilde gelişerek uzun süre devam etmiştir. Böylece Karadeniz kıyısında yaklaşık 5 km alan içinde biri Türklere diğeri gayrimüslimlere ait iki kent ortaya çıkmıştır. "Bir ok atımlık mesafede" yaklaşık 300 yıl bu birliktelik devam etmiştir. Bu süre içinde Türkler burayı "Kâfir Samsun" olarak isimlendirmiş, kendi yaşadıkları yer ise Müslüman Samsun olarak kalmıştır.

Selçuklu Türkleri ilk olarak bugün Büyük Cami'nin olduğu mevkie bir kale inşa etmiş ve Müslüman Samsun deniz kıyısında, (günümüzde Kale Mahallesi'nin isim kaynağını oluşturan) bu kale çevresinde kurulmuş ve gelişme göstermiştir. Şehir yüzyıllarca batıda Kalyon (Fener) burnu ile doğuda Mert ırmağı arasında kalmıştır. Sırtını güneydeki tepelik alanlara yaslamış ve yine yüzyıllarca bu tepeliklerin arkasına geçmemiştir. Şehirde hâkim rüzgârın kuzeybatı yönden esmesi batıdaki Kalyon burnu sayesinde Samsun koyunu nispeten güvenli hale getirmiş, bu durum fırtınalı havalarda kısmî koruma sağlayarak tarihsel süreç içinde şehrin liman kimliğinin ön plana çıkmasında etkili olmuştur.

Millî Mücadeleyi başlatmak için Mustafa Kemal Atatürk'ün Anadolu'ya çıkış yeri olarak Samsun'u seçmesi de yine şehrin bu özelliği, yani kuruluş yeri ve hinterlandı ile ilgilidir.

2. Samsun şehrinin tarihsel gelişim seyri

İlk zamandan günümüze insanlar coğrafi şartların uygun olduğu bölgeleri yurt edinmişlerdir. İlk dönemlerde savunma, su ve tarımsal faaliyetlere kolaylık sağlaması dolayısıyla ırmak vadileri yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir. Bu tercihin bir sonucu olarak tarihi süreç içerisinde Kızılırmak havzasında büyük uygarlıklar ortaya çıkmıştır.

Samsun'da ilk yerleşim izleri yaklaşık on bin yıl öncesine kadar gider. Şehrin yakın çevresinde en eski iskân izlerine M.Ö. 12.000 ile 8.000 yılları arasında Mezolitik

döneme ait Tekkeköy’de mağara yerleşmelerinde rastlanır (Foto 1,2,3). Samsun il merkezinde, Mert Irmağı kıyısındaki Dündartepe’de ise Eski Bronz çağına ait yerleşim izlerine rastlanmaktadır (Foto 4-5). Burası (mevcut bulgulara göre), bugünkü şehir merkezindeki ilk iskân yeridir.

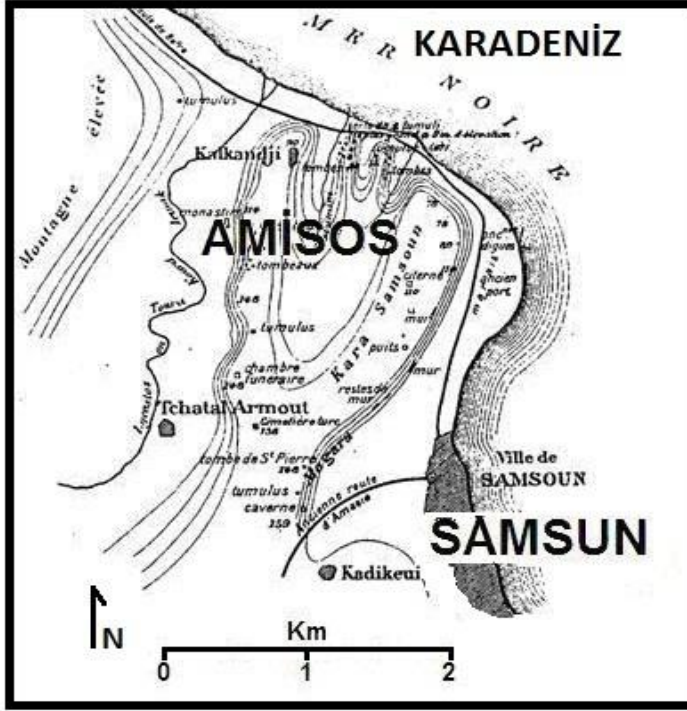
Foto 1-2-3. Tekkeköy sit alanı ve burada bulunan mağara - kale yerleşmeleri.

Yazılı belgelere göre Samsun ve çevresinde yaşayan topluluklar arasında ismi bilinen ilk topluluk Gaşkalardır. Gaşkalardan sonra Orta Asya’dan Kimmer ve İskitler gelirler. Sonraki tarihlerde koloniler görülmüş, Miletoslu tacirler Baruthane mevkiinde Amisos’u kurmuşlar, bunları Atinalı koloniciler takip etmiştir.

Foto 4-5. Samsun İlkadım'da Mert ırmağı kenarında Dündartepe (Öksürüktepe).

Başlangıcı ilkçağlara kadar uzanan Samsun şehri tarih boyunca Aminosos, Amisos, Enete, Sampson, Simisso, Pompeiopolis gibi değişik isimlerle anılmıştır. Dündartepe, Toptepe ve Amisos höyükleri şehrin ilkçağlara uzanan tarihsel geçmişinin günümüze kalan en belirgin kalıntılarıdır. Şehir tarihsel süreç içinde sırasıyla Hitit, Pers, Roma ve Bizans İmparatorluğu yönetimlerinde kalmış, 9. Yüzyıl'da Arap akınlarına maruz kalmış, zamanla ticarî bir kent konumuna gelmiştir. Samsun ilk olarak 1185'te II. Kılıçarslan döneminde Türklerin (Selçuklu) yönetimine geçmiştir. Selçuklulardan sonra bir süre Cenevizlilerin kontrolünde kalan Samsun, Sultan Mehmet Çelebi döneminde tekrar Osmanlı Devleti'ne katılmıştır. Türklerin oturduğu Samsun anlaşma yoluyla alınırken Ceneviz kolonisinin bulunduğu Amisos ise savaşarak alınmıştır. Bu sırada Cenevizliler Türkler tarafından ele geçirilmek üzere olan şehri ateşe vermişler, ardından gemilerine binerek Amisos'tan ayrılmışlardır. Savaş esnasında çıkartılan yangının söndürülememesi nedeniyle Amisos tamamen yanmış, şehirden geriye kalan siyah kül yığını nedeniyle kentin bu kesimi o günden bugüne *Karasamsun* olarak kalmıştır (Şekil 1-2, Foto 6-7-8).

Şekil 1. Amisos (Gâvur Samsun ya da Karasamsun) ve Müslüman Samsun.

Foto 6. (Yandaki haritaya göre) tarihî Amisos kenti ve Müslüman Samsun şehrinin bugünkü görünümü. Burada antik Amisos'un kuruluş yeri çok dikkat çekici.

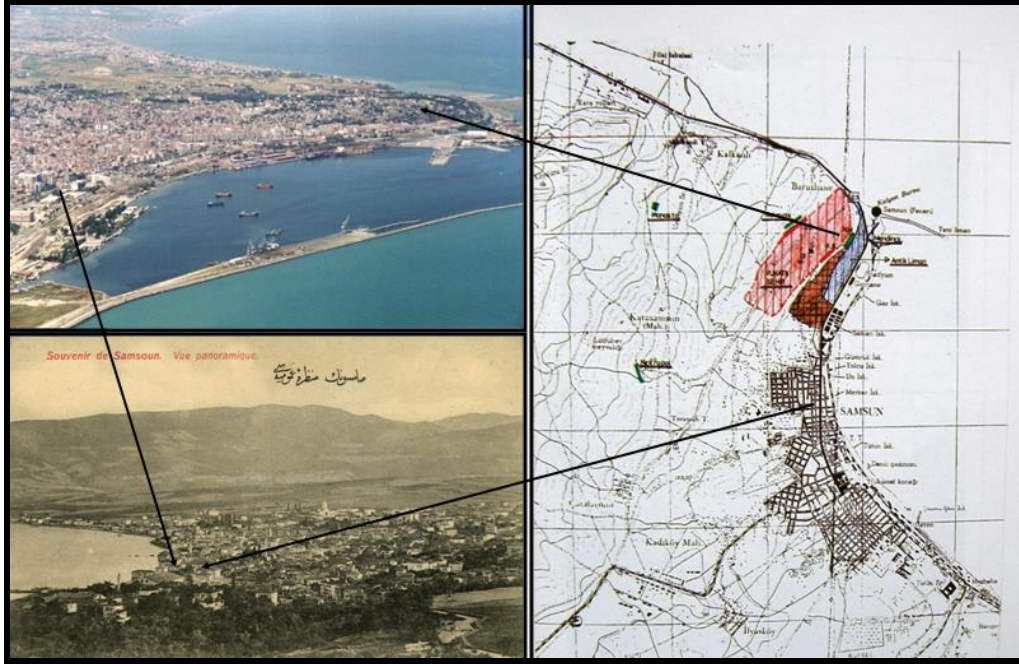

Foto 7-8, Şekil 2. Samsun şehrinin kuruluş ve ilk gelişme alanları (Şekil; Atasoy 1997).

Samsun ilkçağlardan beri çeşitli mal ve hizmetlerin deniz ile kara taşıtları arasında bir aktarma istasyonudur. Bu itibarla bir **liman şehridir** ve bu nedenle güvenli bir koya sahip olmak durumundadır. Hâkim rüzgâr KB yönden esmektedir ve Kalyon Burnu (modern liman tesisleri yapılıncaya kadar) limandaki gemilere fırtınalı havalarda kısmi koruma sağlamıştır (Foto 9). Kalyonburnu'nun uç kısmına yapılan Deniz Feneri ise çık uzun yıllar limana giren ve çıkan gemilere rehberlik etmiştir (Foto 10).

Foto 9. Kalyonburnu, geride Fener'in olduğu yer.

Foto 10. Kalyonburnu'nda (şimdiki adıyla Fener Burnu'nda) Samsun Deniz Feneri.

Samsun ve çevresi 13, 14 ve 15. yüzyıllarda önce Pervaneoğulları, İlhanlılar ve Candaroğulları, ardından da (hepsi birlikte Canik Beyleri olarak adlandırılan) Kubadoğulları, Bafra Beyleri, Taceddinoğulları, Taşanoğulları ve Hacıemiroğulları beyliklerinin yönetiminde kalmıştır. Sultan II. Murat devrinden itibaren kademeli olarak Osmanlı yönetimi altına giren Samsun yöresi, 1774–1857 tarihleri arasında sırasıyla Canikli Ali Paşa ve Hazinesdârzâdeler gibi iki önemli âyân ailesinin idaresinde kalmış, sonraki yıllarda ise merkezden atanan mutasarrıflar tarafından yönetilmiştir. Bu dönemde Canik bölgesinin merkezi olan Samsun, Osmanlı idaresinde önce Amasya, daha sonra da Sivas vilayetine bağlanmıştır. Tanzimat'a kadar Sivas eyaletine bağlı *sancak* olarak idare olunan Samsun, bundan sonra Trabzon vilâyetine bağlanmıştır. Bir ara müstakil sancak haline dönüştürülen Samsun daha sonra tekrar Trabzon'a bağlanmıştır. 19. Yüzyıl sonlarında Trabzon vilayetinin sancağı durumunda olan Canik, idarî bakımdan; Samsun (sancak merkezi), Kavak, Ünye, Çarşamba, Fatsa, Bafra, Alaçam, Terme ve Akçay'dan oluşan kaza ve nahiyelere ayrılmıştır. II. Meşrutiyet döneminde Trabzon'dan ayrılarak tekrar müstakil hale getirilen Samsun sancağı, Cumhuriyet dönemiyle birlikte il haline dönüştürülmüş, Samsun şehri de bu ilin merkezi yapılmıştır. Samsun şehri tarih boyunca her ne kadar çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmışsa da, genellikle bu medeniyetlerin nüfuz bölgesi içinde kalmış, fakat genel olarak onların idarî veya önemli sayılabilecek bir merkezi haline gelememiştir.

Samsun şehrinin gerek tarihsel geçmişi ile ilgili olan, gerekse bundan sonra şehrin alansal gelişimiyle alakalı bilgiler daha önce tarafımızdan yapılan bazı çalışmalarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bunların başlıcaları Yılmaz 2006, 2007a, 2007b, 2007c, 2007d, 2007e, İpek ve Yılmaz 2009, Yılmaz 2010, 2011, 2012, 2013, 2014a, 2014b'dir. Burada söz konusu bu çalışmalardan geniş ölçüde yararlanıldığı gibi, yeni bilgi ve bulgular eşliğinde konu tekrar ele alınmıştır.

3. Samsun şehrinin kentsel gelişimi

3.1.Osmanlı döneminde şehrin gelişimi

17.Yüzyıl'a kadar geçen süre içinde Samsun'da kentsel anlamda önemli bir gelişme görülmez. 1640 yılında şehre gelen Evliya Çelebi Samsun'la ilgili olarak şunları yazmıştır: *"Samsun 150 akçeli şerif kazadır. Yeniçeri serdarı, kethüdası, kale ve dizdarı ve neferatı (askerleri) vardır. Amma müftüsü ve nakibüleşrafı yoktur. Ayan ve eşrafı ise çoktur. Halkı hep keştiban ve kendirciyandır. Avamı yoktur, fakat uleması çoktur. Herkes kudretine göre akça, gökçe fakat pakça libas giyer. Kalesi lebideryada şeddadi bina bir senk'in ebattır. Samsun şehrinin suyu lezzetlidir. Evleri kiremitli, bağlı bahçelidir. Medrese, imaret, darülhadis gibi şeyler yoktur. Yedi sıbyan mektebi vardır. Limanı yoktur. Açık yerdir. Amma gene de demir atılabilir durumdadır. Dağlarındaki yaban üzümü ve nar rengi armut turşusu meşhurdur. Binlerce fıçı olarak İstanbul'a gönderilir. Gemi palamarları için üretilen kendir bütün dünyaya yetecek kadar çoktur. Şehir körfez tarafında vaki olmuş, cenup tarafındaki dağ sahile bitişiktir".*

Görüldüğü gibi 17. Yüzyıl'ın sonu itibarıyla Evliya Çelebi'ye göre Samsun önemli bir merkez değildir. Nitekim 1701 yılında Samsun'dan geçmiş olan seyyah Tournefort da anılarında Evliya Çelebi'yi destekler mahiyette *"Gerimizde deniz kıyısında eski bir Atina kolonisi olan Amisos'un harabeleri üzerine kurulmuş bir köy bıraktık"* diye yazmıştır.

Kâtip Çelebi de Samsun hakkında şu bilgileri vermektedir; *"Samsun Karadeniz kıyısında ünlü bir kasabadır. Amasya suyu (Yeşilırmak) kasabanın doğusundan geçerek denize dökülür. Samsun'un güneyindeki dağ bir yay çizerek batıdan ve doğudan denizle birleşir. Samsun şehri, bu dağ silsilelerinin oluşturduğu yarım çember ile Karadeniz arasında alçak bir düzlüktedir. Eski yapı olarak bir kale ve kalenin içinde camiler, hamamlar ve çarşı vardır. Birkaç ev bir araya getirilerek oluşturulan öbeklerle mahalleler oluşturulmuştur".*

Samsun tarih boyunca Karadeniz kıyısında, ilkçağlardan günümüze Karadeniz'i iç bölgelere, Mezopotamya, Bağdat, Basra Körfezi ve Akdeniz dünyasına bağlayan yolların başlangıç noktasındadır. Şehir aynı zamanda, Karadeniz sıradağlarının iç bölgeler ile kıyı kuşağı arasındaki ulaşımı zorlaştırması nedeniyle, yukarıda sözü edilen bölgelerin de Karadeniz'e çıkış kapısıdır (Şekil 3, Foto 11).

Şekil 3. Osmanlı Dönemi Kervanyolları haritasında Samsun'un yeri (Halaçoğlu 2002'den)

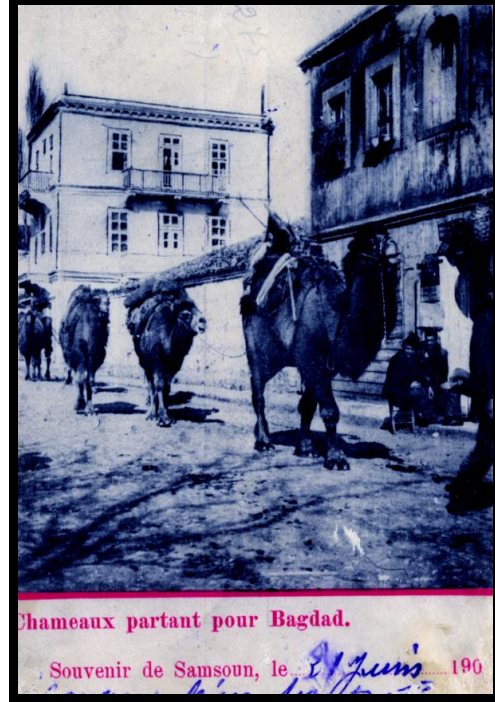

Foto 11. Samsun'da Bağdat Caddesi ve Samsun'dan yola çıkan bir kervan, 19. Yüzyıl, (Kaynak: Anonim).

18. Yüzyıl'da Karadeniz limanları ile Kırım arasındaki ticaretin canlanmasına bağlı olarak Samsun yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Fakat yüzyılın sonlarında Kırım'ın Rus hâkimiyetine girmesi ile Samsun'da ticaret büyük darbe almış ve şehir tekrar durgunluk dönemine girmiştir. 18.Yüzyıl'ın sonu ile 19.Yüzyıl'ın başlarında Karadeniz kıyılarını dolaşan birçok seyyah Samsun'a da uğramıştır. Bunlardan biri olan İngiliz seyyah J.M. Kinner 1813-1814 yıllarında Samsun'u şu şekilde tasvir etmektedir: "Kavak'tan gelince, Samsun koyunda demir atmış gemiler görülür. Yaklaşık 6-7 km genişliğinde bulunan bir koyun batı ucunda, zeytinlikler arasına yerleşmiş şehir elverişli bir konum arz etmektedir. Evler ahşaptır. Şehrin manzarası uzaktan bakıldığı zaman ağaçlıklarla deniz arasında oldukça latiftir. Şehir küçük olup nüfusu 2.000'den azdır. Şehrin çevresinde bir sur vardır. Kapı kemerlerinin şekli ve kabartmalar surların Türkler tarafından yapıldığını göstermektedir. Deniz tarafında temeli kısmen sular altında bulunan bir sur daha vardır. Şehirde 5 cami ve bir de tüccarların kaldığı bir han vardır. Şehir halkı Türk, çevresindeki köyler ise Hristiyan'dır".

1838 yılında Samsun'u gören Moltke de kentle ilgili olarak benzer bilgiler vermektedir. Moltke'nin izlenimlerine göre Samsun hoş bir yer olup, uzaktan bakıldığında kentte eski bir Ceneviz kalesi, birçok güzel yapılı Türk konağı, birkaç taş cami ve han göze çarpmakta, evler bağ bahçe içinde olup, şehrin çevresi zeytinliklerle

çevrili bulunmaktadır. Moltke ayrıca kentin çeyrek mil kuzeyinde dev gibi iri yontma taşlardan yapılmış eski bir mendirek harabesi bulunduğunu, bunun arkasındaki tepenin ise eski sur kalıntılarıyla çevrilmiş olduğunu belirtir.

Samsun nüfusunun daha sonraki yıllarda artmaya devam ettiğini, J. Brant'ın 1836 yılında Samsun merkez nüfusunun 10.000 olarak tahmin etmesinden anlıyoruz. 1850'de Samsun'a gelen A. D. Mordtman, *şehrin havasının fena olduğunu, Türklerin merkezde, Rum ve Ermenilerin ise yarım saatlik mesafedeki yüksekçe bir yer olan Kadıköy civarında oturduklarını, şehir etrafında iki cins tütün yetiştirilip, çoğunun İstanbul'a gönderildiğini ve bu tütünlerin Rumeli tütünlerine benzemediğini* ifade etmektedir. Bu ifadelerden o yıllarda sancağın başlıca üretim maddelerinin tütün, zeytin, üzüm, sebze ve hububat olduğu anlaşılmaktadır.

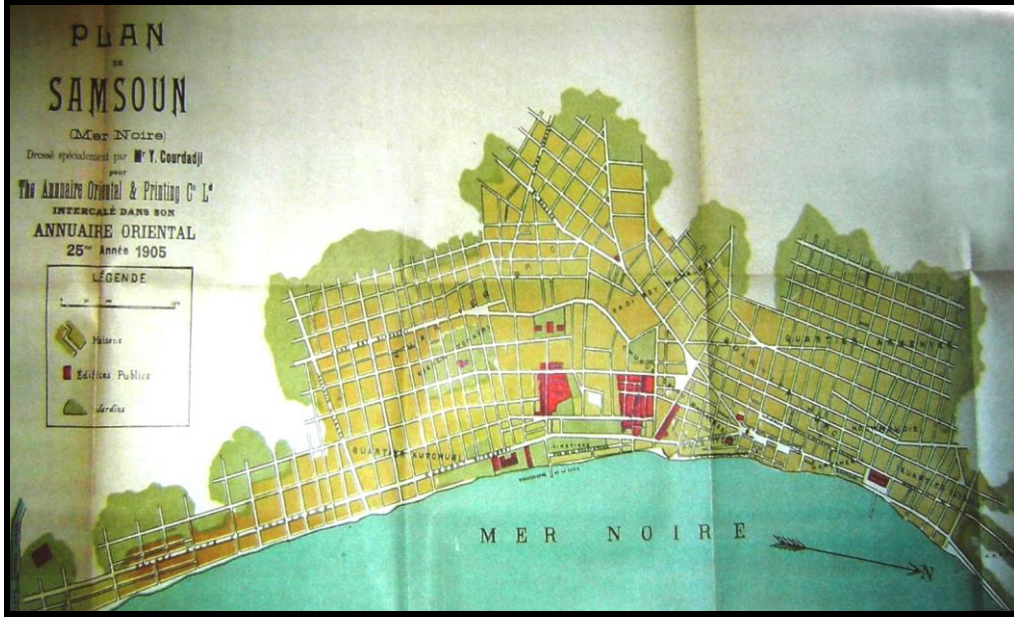
Şemseddin Sami *Kamusu'l-âlâm* adlı eserinde, 19.Yüzyıl sonunda kent nüfusunun 11.000 olarak göstermiştir. Yaklaşık aynı tarihlerde (1860'da) Samsun şehrinin nüfusunun 16.000 olduğunu belirten V. Cuinet'e göre bu nüfusun 5.000'i Müslüman, 6.000'i Rum, 3.000'i Ermeni 2.000'i de çeşitli topluluklardan oluşmaktaydı. 20. Yüzyıl'ın başlarında şehir nüfusu 10.000'i Türk, 8.000'i Rum ve 2.000'i Ermeni olmak üzere 20.000 kadardı.

1869'da büyük bir yangınla Samsun şehrinin hemen tamamı yanmış, bu yangının ardından kent bir Fransız mimar tarafından yeniden planlanmıştır¹. Bu plana göre, şehirde birbirini dik olarak kesen cadde ve sokak sistemi içinde çoğunluğu iki katlı kâğır binalardan oluşan evler ve diğer kamu binaları inşa edilmiştir (*Şekil 4, Foto 12*). Özellikle 1870'lerden itibaren söz konusu plânın da etkisi ile şehir nispeten düzenli ve modern bir görünüm kazanmaya başlamıştır.

19. Yüzyıl'ın ortalarından itibaren Karadeniz'in buharlı gemilere açılmasının da etkisi ile kentte ekonomik canlanma görülmüş, yüksek kaliteli tütün ekiminin de etkisi ile kırsal alanda da refah düzeyinde bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde şehrin hinterlandı genişlemiş iç bölgelerdeki illeri de kapsar hale gelmiştir. Şehrin etki alanı Bağdat'a kadar uzanmıştır.

Tütün ticaretinin etkisi ile yabancı tüccarlar da Samsun'a gelmeye başlamış, kısa zamanda şehirde konsolosluk ve yabancı banka sayısı artmıştır. 1880'li yıllara gelindiğinde Şimendifer, Yolcu, Tütün, Gümrük, Gaz, Dakik, Zahire ve Park isimli iskeleler inşa edilmiş, denizle kara bağlantısı güçlendirilerek limanın fonksiyonları arttırılmıştır.

¹ Cadde ve sokakların denize dik indiği ve daha çok bahçeli nizam iki katlı evlerden oluşan bu izgara plana uyulmamış, kent zaman içinde bugünkü görünümü almıştır.

Şekil 4. 20. Yüzyıl'ın başlarında çizilen Samsun kent planı (BŞ Belediyesi Arşivi'nden).

Foto 12. Bu plana uygun olarak inşa edilen denize dik cadde ve sokak sistemi (Anonim).

Kentin ulaşım açısından taşıdığı bu özellik, sonraki dönemlerde Trabzon ve Ege kıyıları ile İç Anadolu'dan gelen ve Türkçe konuşan Rumların, Ermenilerin ve Avrupalı tüccarların Samsun'a yerleşmelerine de sebep olmuştur. Kente yeni yerleşen

bu insanlar ve eskiden beri burada yaşayan gayrimüslimler şehir içinde kendilerine yeni mahalleler kurmuşlardır. Şehir nüfusu 1830'lı yıllarda 3-4 bin, 1890'lı yıllarda ise 11 bin kadardı.

1893 senesi yazında Samsun'dan geçen V. Flottwell şehrin nüfusunun, Türk, Frenk ve Rumlardan oluştuğunu, Frenklerin sahilde, Rumların tepede (Kadıköy), Türklerin ise bu iki azınlığın kaldığı yer arasında oturduklarını yazar. Ayrıca, İnhisar İdaresine ait tütün fabrikasında 600 işçi çalıştığını da kaydeder. 19. Yüzyıl sonlarında Samsun'da ev sayısı 2.624 iken, 20. Yüzyıl'ın başlarında ise 3.600 olduğu ifade edilmektedir. Nüfus ise 20.000 seviyesine ulaşmıştır.

15 ve 16. Yüzyıllarda şehir nüfusundaki gayrimüslim payı % 13'lere kadar gerilemişken, 20. Yüzyıl başlarında yaklaşık % 70'e ulaşmıştır. Şehrin nüfus dengesindeki değişikliğin en önemli sebebi Orta Anadolu'dan Samsun'a yönelik gayrimüslim nüfus göçünün gerçekleşmesidir. Trabzon ve Ege kıyıları ile İç Anadolu'dan gelen ve Türkçe konuşan Rumların, Ermenilerin ve Avrupalı tüccarların **Samsun'a** yerleşmesine paralel olarak, eskiden beri burada yaşayan gayrimüslimlerle birlikte kendilerine yeni mahalleler kurmuşlardır. Nüfusun kozmopolitleşmesi ve ticaretin de artmasıyla çeşitli ülkeler şehirde konsolosluklar açarak kendi çıkarları adına iş takibine başlarlar (Foto 13-14).

Foto 13. Fransız Konsolosluğu.

Foto 14. Rus Konsolosluğu.

1921’de Samsun’a gelen Rus elçisi Frunze’nin anılarında kent özetle şu şekilde tanıtılmaktadır; *“şehirde 27.000 nüfus vardır ve bunun 18.000’i Türk gerisi (çoğunlukla Rum ve Ermeni olan) gayrimüslimdir. Şehir oldukça geniş ve iyi planlanmış sokaklara sahip ve çoğu 2-3 katlı evlerden meydana gelmektedir. İskele civarında Reji idaresinin tütün depoları vardır. Kentte 500 kadar dükkân, 70 kadar fırın 30’dan fazla han ve iki otel bulunmaktadır. Kara Samsun’da hâlâ Amisos’dan kalıntılar vardır. 1893’te faaliyete geçen Reji Tütün Fabrikasında 3.000 kadar işçi çalışmakta, işçilerin çoğunluğunu Rumlar ve kadınlar oluşturmakta, günde 3 milyon adet sigara üretilmektedir (Foto 15-16). Kıyıda ki bataklıklar sıtmaya neden olmaktadır. Şehirden Çarşamba ve Bafra’ya şose yollar vardır. Samsun İç Anadolu’nun limanı durumundadır. Liman sığ ve rüzgâra açık olup, demir atıp tutunmak zordur. Limana 30-40 gemi sığabilmektedir. Yük boşaltma işi açıkta demirleyen gemilerle kıyı arasında kayıklar aracılığı ile yapılmaktadır. Limandan koyun, buğday, yumurta ve deri ihraç edilmekte, şeker, manifatura ve (tenekede) gaz ithal edilmektedir. İthalat-ihracat işleri Rum ve Ermenilerin elindedir. Şehirde Osmanlı Bankası, Ziraat Bankası, Selanik Bankası ve Atina Bankası vardır”.*

Bu arada ülkedeki iç ve dış karışıklıklar sonucu göç yolları üzerinde bulunan Samsun önemli miktarda nüfus akımına sahne olmuştur. Özellikle Kırım Savaşı sonrası *ilk kitlesel göç* hareketleri yaşanmış, bu göçler sonucu yaklaşık 10.000 olan kent nüfusu 45.000’e kadar çıkmıştır. Salgın hastalıklarla ölümler vb. sebeplerle kentte tamamı iskân edilemeyen nüfusun önemli bir kısmı Samsun üzerinden çevre ve iç bölgelere dağıtılmıştır. Samsun şehrine yönelik *ikinci büyük göç dalgası* Doksanüç Savaşı ile gerçekleşti. Bu sefer hem Balkanlardan ve hem de Kafkaslardan kaçan Müslümanların önemli bir kısmı Samsun’a sığınmıştı. Samsun bu yıllar içinde hem geçiş üssü, hem de daimi iskân bölgesidir. Bu dönemde Samsun’a gelen 100.000 civarında göçmenin bir kısmı kentte kalırken yine büyük kısmı kazalara ve daha iç kısımlardaki vilayetlere gönderildi. *Üçüncü büyük göç dalgası* ise Birinci Dünya Savaşı esnasında yaşandı. Rusların Karadeniz Bölgesi’nde Harşit çayına kadar olan bölgeyi ele geçirmeleri sonucu, işgale maruz kalan Trabzon Vilayeti topraklarında bulunan Müslüman mülteciler de deniz veya karayolu ile Samsun’a sığınmışlardır. 1916 yılı sonlarında şehirde bulunan mülteci sayısı 18.000’i aşmıştır.

Yeni Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte yapılan anlaşmalar gereğince, Samsun’da da mübadele söz konusu olmuştur. Yunanistan’dan gelen göçler sonucu, kentin Türk nüfusunun arttığı gözlenir. 1927’de yapılan ilk sayımda şehrin nüfusu, hemen hepsi Türk-Müslüman olmak üzere, 30.372 kişidir.

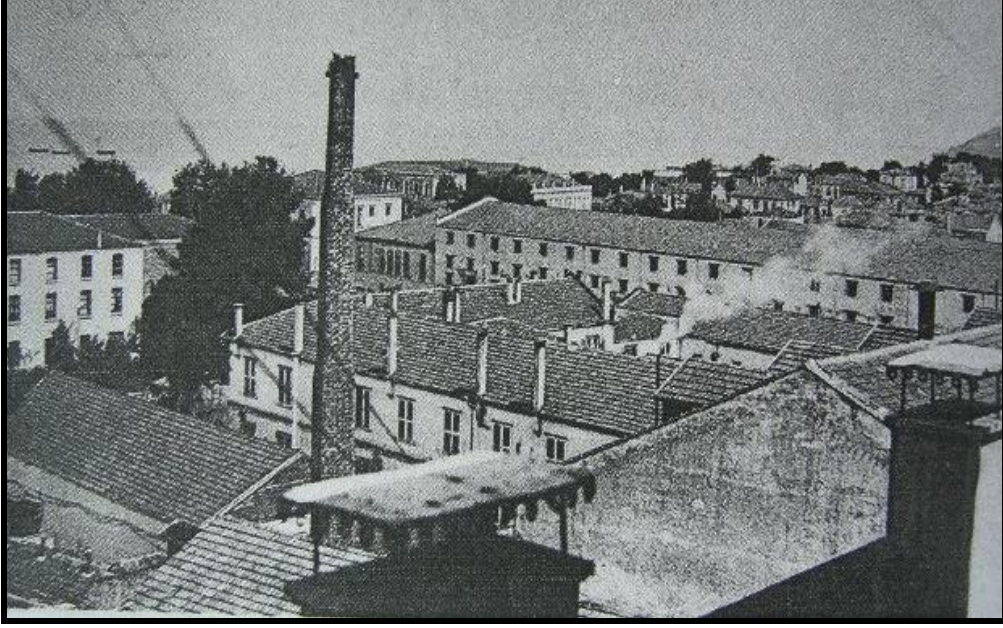

Foto 15. 20. Yüzyıl başlarında Samsun Sigara Fabrikası (Anonim).

Foto 16. 20. Yüzyıl başlarında Samsun Sigara Fabrikası çalışanları (Anonim)

3.2.Cumhuriyet Döneminde şehrin gelişimi

Cumhuriyet Dönemi'nde şehir liman kimliği ve buna bağlı ticaret faaliyetleri ile ön plana çıkmıştı. Yükleme ve boşaltma şehrin önündeki koyda yer alan iskelelerden yapılmaktaydı. İskeleler gördükleri işleve göre adlandırılıyordu: *Şimendifer, Yolcu, Tütün, Gümrük (Yük), Gaz, Dakik (Un), Zahire ve Park İskelesi* adlarını taşıyan ve sahilden denize doğru uzanan iskeleler sekiz adetti. Samsun iskeleleri 1950'li yıllarda bugünkü modern liman yapılıncaya kadar şehre hizmet etmiştir. *Ulu Önder Atatürk de 19 Mayıs 1919'da bu iskelelerden biri olan Tütün İskelesi'nden Samsun'a ayak basmıştır.*

Limanın sığ ve korunaksız oluşu büyük gemilerin iskelelere yanaşmasını engelliyordu. İskeleler ile açıkta bekleyen gemiler arasında yük ve yolcu taşımacılığı kayık ve çaparlarla yapılıyordu. Samsun iskeleleri 1950'li yıllarda bugünkü modern liman yapılıncaya kadar şehre hizmet etmiştir (Tanoğlu 1944b).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Samsun'u iç kesimlere bağlayan bir demiryolunun olmaması büyük eksiklik olarak görülmüştür. Nitekim Samsun-Sivas demiryolu inşası Cumhuriyet kurulduktan sonra ilk olarak ele alınmış projelerden biridir ve hattın ilk 50 km'lik kısmı 1926'da açılmıştır. 1932 de demiryolu Sivas'a ulaştırılmıştır. 1933 yılında Samsun-Çarşamba arasında 39 km'lik bir demiryolu yapılarak hat şehrin doğusuna doğru uzatılmıştır. Daha sonra yapılan demiryolu ve karayolu ağlarıyla Samsun, Karadeniz illerinin Anadolu'ya açılan çıkış noktası haline gelmiştir (*Foto 17-18*).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Samsun'a demiryolunun ulaşmasıyla liman daha da önem kazanmış ve modern bir limana olan ihtiyaç artmıştı. Cumhuriyetin başlarındaki ekonomik zorluklar nedeniyle Samsun'un konum ve önemine yakışan bir limana sahip olması için önceden girilen teşebbüslerden bir sonuç alınamamıştı. Fakat devlet sonraki yıllarda bu işi de başarmış, 1953'de bu işi üzerine alarak 1960 da dalgakıran ve rıhtımların inşasını bitirmiştir. Daha sonraki yıllarda yapılan eklemelerle Samsun Limanı önemli miktarda yükleme ve boşaltmanın yapılabildiği bir liman özelliği kazanmıştır.

Daha sonra yapılan demiryolu ve karayolu ağlarıyla Samsun, Karadeniz illerinin Anadolu'ya açılan çıkış noktası haline gelmiştir (*Foto 19-20-21*).

Foto 17. Samsun iskeleleri (Kaynak: Anonim).

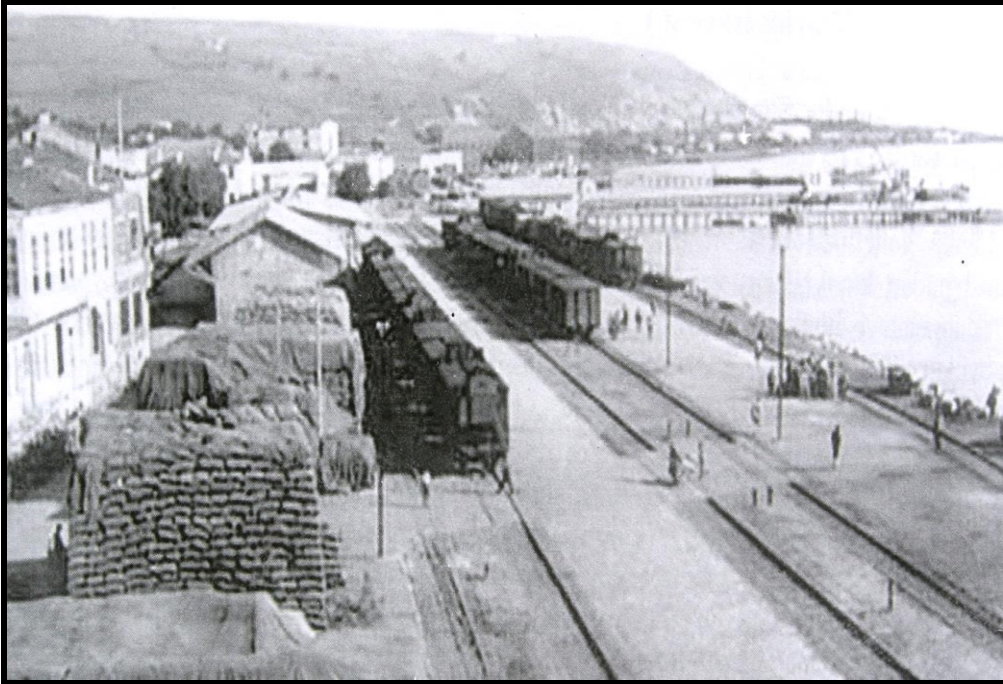

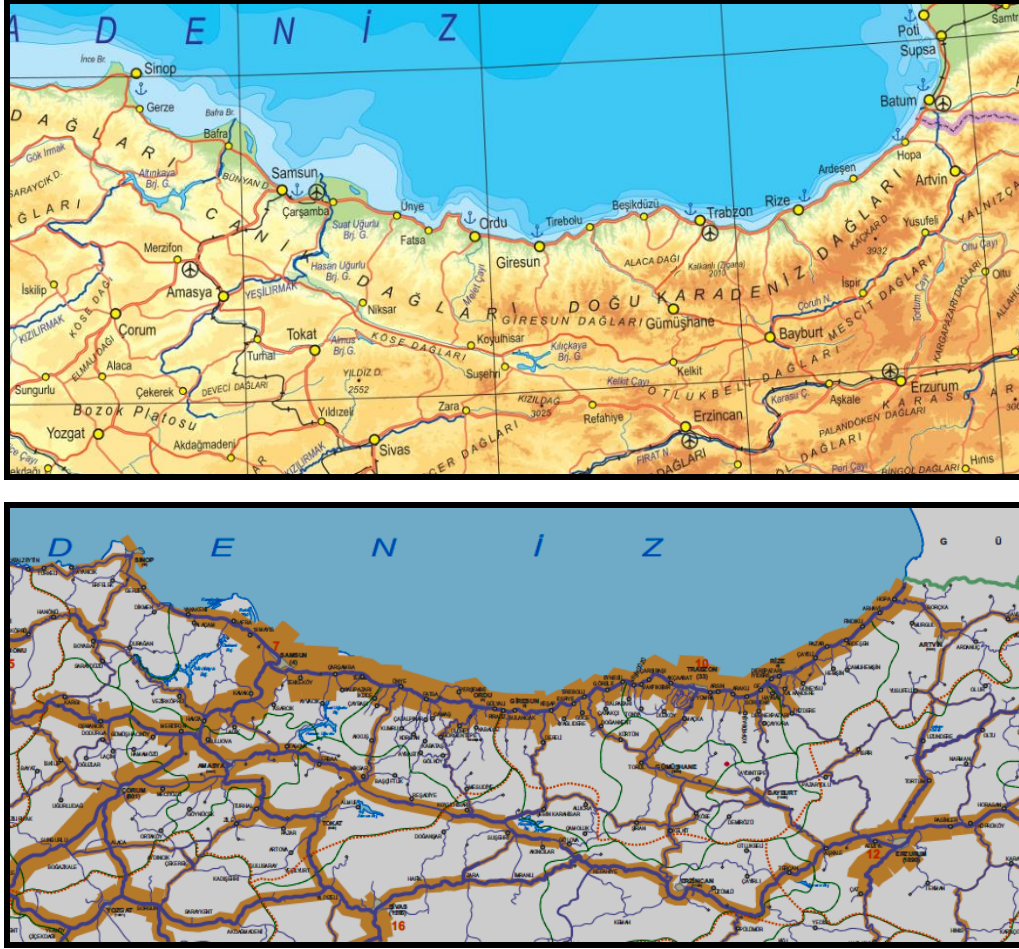
Foto 18. Samsun iskeleleri ve demiryolu bağlantısı (Kaynak: Anonim).

Foto 19-20-21. Modern Samsun limanı; feribot, RO-RO, Tren-Fery ve en son konteynır tesisleri ile her geçen yıl kapasitesini arttırmaktadır (www.samsun.gov.tr).

Devlet demiryollarının Ankara üzerinden Sivas ve İstanbul bağlantılarının kurulması Samsun'un hinterlandına ve buna bağlı olarak ticarî potansiyeline büyük zarar vermiştir. Şehirdeki canlılığı tekrar yakalama adına dönemin idarecileri Samsun-Sivas, Samsun-Bafra ve Samsun-Çarşamba-Terme-Ünye şoselerini (karayollarını) inşa ederek, şehri Doğu Karadeniz'e ve İç Anadolu üzerinden Doğu Anadolu'ya bağlamaya çalışmışlardır. Böylece tekrar Orta Anadolu'nun Karadeniz limanlarına bağlanması sonucu İç Anadolu'dan gelen mallar Samsun limanından ihraç edilmeye, ithal ürünler de aynı şekilde limandan karayolu vasıtalarıyla Orta Anadolu ve Doğu Anadolu'ya sevk edilmeye başlanmıştı. Özellikle 1950'li yıllarda başlayan ve günümüzde duble yollar haline getirilen karayolu bağlantıları ile Samsun, Karadeniz illerinin Anadolu'ya açılan çıkış noktası haline gelmiştir (Şekil 5-6). Aslında Samsun konumu gereği bu özelliğini tarih boyunca muhafaza etmiş, fakat dönem dönem önemi azalmış ya da çoğalmıştır. Örneğin, 1989 yılında Samsun Limanı atıl vaziyetteydi ve yerel idareciler

limanın kaldırılarak, sahilin halka açılmasını bile dile getirmeye başlamışlardı. Fakat 1990'ların başında eski Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile Samsun limanı bir anda Türkiye'nin kömür ve kereste ithal limanı haline gelmiş, iç bölgelerimizden gelen gıda, inşaat vd. maddelerinin de Rusya'ya ulaştırılmasında yine çok önemli bir aracı liman haline gelmiştir.

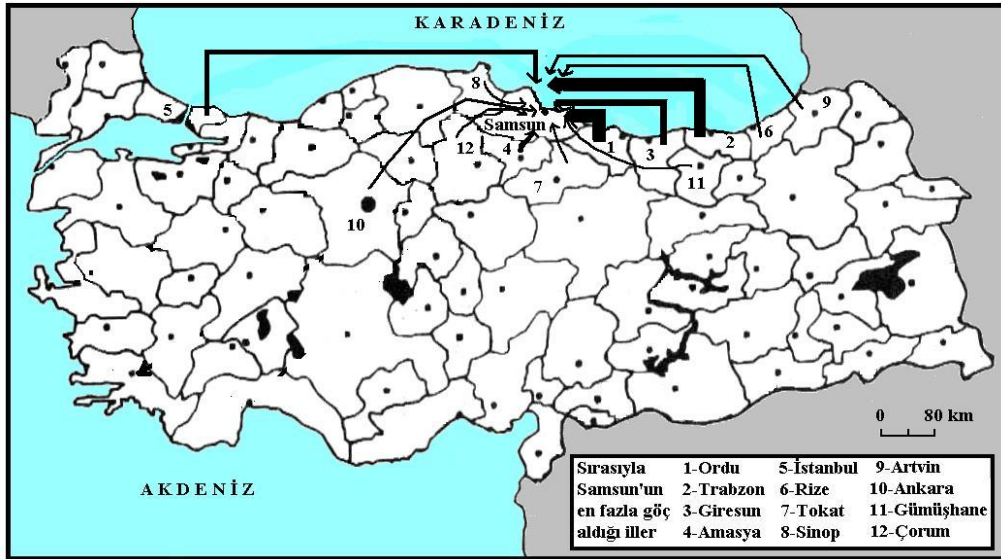

Şekil 5-6. (Üstte) Karadeniz Bölgesi'nin fizikî coğrafya haritası, (altta) bu coğrafyaya uygun olarak Bölgeyi Samsun üzerinden iç kesimlere bağlayan karayolu ve bu yol üzerinde trafik yön ve miktarını gösteren 2010 yılına ait yoğunluk haritası (Kaynak: www.kgm.gov.tr'den).

İl genelinde bakıldığında; 1935 yılında Samsun ilindeki nüfusun % 82,2'si bu ilde doğmuş kişilerden oluşmaktaydı. Bu sayımda il dışında doğan % 17,8'lik nüfusun önemli bir kısmını bugün Türkiye Cumhuriyeti dışında kalan topraklarda doğanlar oluşturuyordu. 1950 yılında yapılan genel nüfus sayımında Samsun şehir nüfusu 44.000'e çıkmış, bu yıllarda şehir yerleşim alanı Mert ırmağının doğusuna geçmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, aldığı ve verdiği dış göçler hariç, kendi nüfus artışı ile baş başa kalan şehir, 1950'li yıllardan itibaren Türkiye genelinde görülen kırdan kente göç sürecinde önemli bir durak noktasıdır. Bu dönemde liman inşası ve benzeri çalışmalarla birlikte kentteki göreceli kalkınma çabaları doğusundaki illerden göç almasına neden olur. Bu göçlerin bir kısmı Bafra ve Çarşamba ovalarına yönelse da asıl hedef yine Samsun şehri olur.

Liman (denizyolu), karayolu ve demiryollarının üçlü desteği ile Samsun kısa zamanda Türkiye'nin önde gelen şehirlerinden biri olmuştur. Bu gelişme birçok bölge müdürlüğünü de Samsun'a çekmiştir. 1970'li yıllarda Azot ve Bakır fabrikalarının yapılması, geçmişten beri devam eden tütün üretimi ve buna bağlı yaprak tütün işleme ve sigara sanayisi kentte önemli gelişmelere sebep olmuştur. Bu ekonomik canlılık, o dönemde Türkiye'nin ikinci büyük fuarı olan Samsun Fuarı ile taçlanmış, Samsun aynı zamanda doğusundaki ve çevresindeki illere göre büyük bir çekim merkezi haline gelerek önemli miktarda göç almıştır (Şekil 7). Bu süreç 1980'li yıllara kadar devam etmiştir.

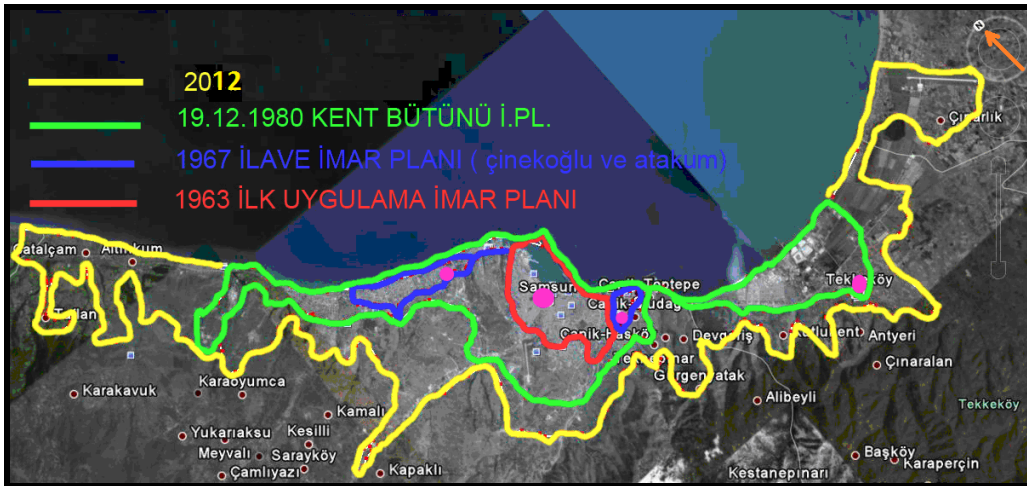
Şekil 7. Samsun'un göç aldığı iller (Yılmaz 2007b'den).

1980 sayım sonuçlarına göre Samsun vilayetinde başka ilde doğanların sayısına bakıldığında Trabzon 26.331 kişi ile birinci sırada geliyordu. Bunu 18.889 kişi ile Ordu izlerken, Giresun (8.029), Rize (5.232) ve Sinop (4.736) ilk beşe giren diğer illerdi. Aynı dönemde Amasya, Tokat ve Gümüşhane (Bayburt dâhil) doğumlular da dikkat çekici düzeydeydi. 1980'de nüfusun yaklaşık % 10'u il dışında doğmuştu. Bu nüfusun büyük kısmı Samsun'un doğusundaki illerden gelmiştir. 2011 yılsonu TÜİK verilerine göre Samsun ili dışında doğup da Samsun'da yaşayanlar içinde en yüksek paya 41.000 kişi ile Ordu ili doğumlular sahiptir. Ordu ilini 37.000 kişi ile Trabzon ili

takip etmektedir. Bu illeri sırasıyla Amasya, Giresun, Rize, Sinop, İstanbul ve Ankara illeri takip etmektedir.

Nüfustaki bu hareketlilik kent içinde de görülmekte, kente ilk geldiklerinde şehrin çevresindeki ucuz konutlara yerleşen halk maddi imkân buldukça kent içinde yer değiştirmektedir. Böylece eski semtler ucuz konut isteyen kırsal kesimden yeni gelmiş düşük gelirli kişilere terk edilirken, göreceli olarak ekonomik durumu daha iyi olanlar (Samsun'un eski sayfiyesi olan) Atakum gibi yeni gelişen daha iyi semtlere göç etmektedirler. Bu arada merkezî iş alanı sabit kalırken yeni yerleşim alanlarının özellikle batı yönde merkezden bu kadar uzaklaşması başta ulaşım sorunları olmak üzere çok sayıda problemi de beraberinde getirmektedir. Bu süreç günümüzde de hızlı bir şekilde devam etmektedir.

Bütün bu ve diğer gelişmelerle Samsun şehri hızla büyümüş ve zaman içinde bugünkü görünümünü almıştır. Şehir 1850'lerde 88 ha yer kaplarken, bu rakam 1950'de 256 ha, 1985'te ise 1.304 hektar olmuştur. Bugün Samsun Büyükşehir Belediyesi şehir sınırları içinde kalan iskân edilmiş kentsel alan yaklaşık 12.500 ha'ı bulmuştur. Eski Samsun merkez olmak üzere bugünkü Samsun şehri kentsel alanı doğuda Çınarlık beldesinden batıda Taflan'a kadar yaklaşık 50 km uzunluğa ve Ankara yolundan içeri yaklaşık 20 km derinliğe sahip, mekân olarak oldukça geniş bir yüzeye yayılmış (Şekil 8), yaklaşık 650.000 nüfuslu bir şehirdir. (Son yapılan yasal düzenlemeyle ilin tamamı Büyükşehir, istatistiksel olarak da, 2014 yılsonu itibarıyla nüfusunun 1.269.989 olarak kayıtlara geçtiği göz önünde bulundurulmalıdır).

Şekil 8. Kentsel yayılmaya paralel olarak sürekli büyüyen Samsun Büyükşehir Belediyesi sınırları, (ilin tamamı Büyükşehir'e dâhil edilmeden önceki hali) (Kaynak: E.Sancak).

1950’li yıllara kadar kentsel gelişim içinde, kamu binaları ve merkezi iş alanı hariç, binaların yapısına bakıldığında, bunların; büyüklü küçüklü bahçeler içerisinde veya doğrudan cadde ve sokağa nazır arsalar üzerine inşa edilmiş oldukları görülmektedir. Meskenler genellikle bodrum üzerine iki veya üç kattan meydana gelmekte olup, çoğunlukla dolma, kâgir, ahşap veya alt katı kâgir diğer katları ahşap veya dolma tarzında inşa edilmişlerdi. Kâgir binalar taş veya tuğladan olup bunların da bir kısmı sıvalı, bir kısmı da sıvasızdı (Foto 22-23).

Foto 22-23. Ondokuzuncu Yüzyıl’ın sonlarında Samsun’da binalar ve sokaklar.

Özellikle 1970’li yıllardan itibaren apartmanlara geçilmeye başlanmış, yüksek katlı binalar merkezden başlayarak hızla çevreye doğru yayılma göstermiştir.

4. Samsun şehrinin yeni gelişme alanları

Samsun şehri ilk kuruluş yeri olan (bugünkü Kalkanca mahallesinin yer aldığı) antik Amisos kentinin bulunduğu yerden, Müslüman Samsun olarak bilinen ve bugün şehrin idarî ve ticarî merkezinin bulunduğu Cumhuriyet Meydanı çevresine inme süreci 5-6 yüzyıl evvel gerçekleşmiş olsa da son 40-50 yıl öncesine kadar şehir hemen hiç yer değiştirmemiş, alansal olarak bir miktar yayılarak batıda Deniz Feneri’nin olduğu Kalyon Burnu ile doğuda Mert ırmağı arasında varlığını sürdürme gelmiştir. Bu saha içinde kent, liman tesislerinin bulunduğu kıyı kesiminden güneyde askerî tesislerin bulunduğu tepelik alana kadar olan saha içinde yamaç boyunca yayılmış, neredeyse bütün konut inşaatlarında denizi görmek esas gaye olmuştur.

Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren şehir önce batıda Bafra yönünde, sonra doğuda Çarşamba istikametinde ve nihayet 1980’lerden sonra da güney yönde eski Ankara yoluna paralel olarak genişlemeye başlamıştır. Aşağıda bu gelişmede etkili olan faktörler ve bundan kaynaklanan mevcut ve muhtemel sorunlar ana hatları ile özetlenmiştir.

4.1. Batı yönde gelişme; Atakum, Kurupelit, Ondokuzmayıs, Bafra

Türkiye’de iç göç ve hızlı kentleşmeye bağlı olarak Samsun şehri de 1950’li yıllardan itibaren göç almaya başlamış, kısa süre içinde, bölgenin ticarî merkezi olma avantajını da kullanarak Türkiye’nin ekonomik ve sosyal gelişmişlik anlamında ilk 10 şehirden biri haline gelmiştir.

Şehirde geçmişten beri varolan ticaret ve buna bağlı tüccar sınıfın bugünkü Atakum sahillerini sayfiye alanı olarak kullanması ve bahçeler içine inşa ettikleri villalar şehrin batı yönündeki ilk iskân hareketidir. DSİ, Karayolları ve Köy Hizmetleri gibi kamu binalarının da zaman içinde bu kesime gelmesi dikkatlerden kaçmamış, nihayet Azot ve Bakır fabrikalarında çalışan kamu işçilerinin üye olduğu (TÜRK-İŞ) kooperatif evlerinin de buraya inşa edilmesi ile bu saha önce yazlık alan olarak, ardından da daimi yerleşim yeri olarak iskân edilmeye başlanmıştır.

Kurupelit’te 1986 yılında faaliyete geçen OMÜ Tıp Fakültesi Hastanesi ve sonrasında hizmete giren diğer fakülte ve yüksekokulların etkisiyle ortaya çıkan hasta, öğrenci ve diğer kamu görevlisi sirkülasyonu sonucu şehir merkezi ve üniversite arasındaki yaklaşık 16 km’lik yol boyu kısa zamanda cazibe merkezi haline gelmiştir. Kıyıda yer alan yazlık evlerin güneyinden doğrusal bir hat çizen karayolu ve buna bağlı olarak meydana gelen ulaşım kolaylığı zamanla nüfusu kendine çekmiş, Balaç köyünün tarım alanı olarak kullanılan araziler kısa zamanda konut inşaatları ile tanınmaz hale gelmiştir. İnşa faaliyetleri bir yandan güney yönde yamaçlara doğru yayılırken diğer taraftan da batı yönde ilerlemeye devam etmiş, kısa zamanda Üniversite kavşağına kadar uzanmıştır (Foto 24-25).

Samsun şehir içindeki sıkışıklık, çarpık kentleşme, kirlilik ve trafik yoğunluğu gibi sebeplerle alternatif çıkış yeri arayan üst ve orta gelir grubu için Atakum yöresi kısa zamanda cazibe merkezi olmuş, özellikle orta sınıf tarafından tercih edilen kooperatif evleri ile nüfus hızla artmıştır. Bu talep daha önce yazlık olarak kullanılan bahçe içindeki sahil evlerini de etkilemiş, artan arazi fiyatları kat karşılığı olarak bu konutlar üzerinde büyük talep yaratmış, özellikle yapsatçılar tarafından mevcut doku bozularak anayol ile kıyı çizgisi arasında yer alan en fazla iki katlı olan konutlar süratle çok katlı apartmanlara dönüşmeye başlamıştır.

Samsun’un Atakum istikametinde bu denli hızlı gelişmesi yerel yöneticilerin bazı önlemleri almasını da beraberinde getirmiş, önce Pelitköy, ardından da Kamalı toplu konut alanları inşa edilmiştir. Bu tür yatırımlar ve özellikle raylı sistem Atakum’u daha da cazip hale getirmiş, kent sadece doğu–batı yönde değil, sahil kesiminden güneye doğru yamaç boyunca da, yoğunluğu denizi görecektir şekilde inşa edilmiş konutlarla, hızla büyük bir yayılma göstermiştir (Foto 26).

Foto 24. 1970'li yıllarda Atakum (Anonim).

Foto 25. 2008'de Atakum (Anonim).

Foto 26. Atakum şehirsal gelişme alanının OMÜ Tıp Fakültesi'nden görünümü. Özellikle Balaç mevki başta olmak üzere, Atakum sırtlarına yapılan çok katlı binalarla 2011 yılına ait bu fotoğraf birkaç yıl içinde eskimiş oldu.

Atakum'dan Kurupelit'e kadar uzanan kıyı kuşağında yer alan villalar apartmanlara dönüşürken, Kurupelit'ten daha ileride yer alan Altinkum, Çatalçam, Taflan ve Dereköy sahil bandı Samsun'un yeni sayfiye alanı haline gelmiştir. Kurupelit'ten Ondokuzmayıs sahillerine kadar uzanan bu saha günümüzde Samsun'un en önemli rekreasyon alanıdır. Yazlık evlerle hızlı bir şekilde iskân edilen bu sahanın kısa bir zaman sonra tıpkı Atakum gibi daimî yerleşme haline döneceğini söylemek bir kehanet değildir. Çünkü karayolu duble hale getirilerek niteliği arttırılmış, diğer yandan şimdilik Kurupelit'e kadar uzanan raylı sistemin batı yönde daha da uzatılacağı söylentileri bile şimdiden bölgedeki arazi fiyatlarının artmasını sağlamaya yetmiştir (Foto 27-28).

Foto 27. Samsun'un en önemli sayfiye alanı; İncesu-Dereköy arasında yazlıklar.

Foto 28. Samsun'un yeni sayfiye alanı; Dereköy-Engiz arası (www.19mayis.bel.tr'den).

Nitekim bütün bu gelişmeler Atakum dışında kalan yerel belediyelerin kapatılarak Atakum Belediyesi'ne ve bunun üzerinden de Büyükşehir Belediyesi sınırları içine alınmasında etkili olmuştur. 2014 yılı itibarıyla 150.000 civarındaki nüfus miktarına bakıldığında Atakum, Samsun Büyükşehir Belediye sınırları içinde, nüfusu en hızlı artan ve en fazla gelişen belediye olmuştur.

4.2. Doğu yönde gelişme; Canik, Tekkeköy, Çarşamba

Samsun şehri mekânsal olarak 1950'li yıllara kadar Mert ırmağının doğusuna geçememiştir. Bunda en önemli faktör Mert ırmağı vadisi ve denize döküldüğü yerin bataklık olması ve bundan kaynaklanan hastalıklarla mücadeledeki yetersizlikti. 1950'li yıllardan itibaren bu kesimin drenajının yapılarak ıslah edilmesi ve Toptepe eteklerinden (Çarşamba istikametinde) nitelikli karayolunun inşasıyla bu kesim iskâna açılmış, önceleri çevre şartlarının kötü olması nedeniyle düşük gelir grubunun tercih ettiği bu alan daha sonra küçük sanayi sitesinin bu bölgeye konuşlandırılmasıyla yoğun şekilde nüfuslanmıştır (Foto 29-30).

Foto 29. Samsun (kuzeye bakış), altta Mert ırmağı vadisi (Anonim).

Foto 30. Samsun; Mert ırmağı çevresi, geri planda Çevre Yolu (Anonim).

Yakın yıllarda Samsun Büyükşehir'in al belediyelerinden biri olan Canik Belediyesi'nin bu alanda giriştiği inşa ve imar faaliyetleri bölgeyi cazibe merkezi haline getirmiştir. Samsun Çevre Yolu'nun buradan geçmesi, toplu konut ve kentsel dönüşüm uygulamaları, büyük alış-veriş merkezlerinin gelişi vb. faktörlerle bu kesim hızla nüfuslanmış, artan mekânsal talep yerleşmelerin yamaçlara yukarı ve Mert ırmağı vadisi boyunca güneye doğru yayılmasında etkili olmuştur. Denizi gören en güney tepelik alana Başarı Üniversitesi'nin inşaatı ile birlikte arada kalan köy arazilerinin de kısa zamanda iskâna açılacağı düşünülürse Canik'in yakın bir gelecekte Samsun'un en önemli kentsel yerleşim alanlarından biri olacağını tahmin etmek güç değildir.

Samsun'dan Çarşamba istikametine, önce (Cumhuriyet'in ilk yıllarında inşa edilen) demiryolu, ardından (Trabzon'a kadar uzanan) karayolunun faaliyete geçirilmesi şehrin doğu yönde gelişmesinin önünü açmıştır. 1970'li yılların başlarında Tekkeköy sahillerine inşa edilen Azot ve Bakır fabrikaları ve bu fabrikalarda çalışan işçilerin gidiş-gelişleriyle ortaya çıkan ulaşım faaliyetlerindeki kolaylaştırıcı faktörler zamanla bu kesime ilgiyi arttırmıştır. Sonraki yıllarda bu bölgenin sanayi alanı olarak seçilmesi, organize sanayinin buraya inşa edilmesi, küçük ve ortaboy birçok imalatçının bu alana yerleşmesiyle ekonomik faaliyetler gelişmiş, buna bağlı olarak da nüfus ve yerleşme yoğunluğu artmıştır. Bu süreç bu alanda Kutlukent adıyla yerel bir

belediyenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Fakat gelişme Kutlukent'le sınırlı kalmamış doğu yönde ilerlemeye devam etmiştir. Bunun sonucu olarak daha doğuda bulunan Tekkeköy ilçe ilân edilerek yörede yeni bir idarî düzenlemeye gidilmiştir.

Tekkeköy'de planlama eksikliğinden kaynaklanan nedenlerle sanayi ve yerleşim alanları iç içe girmiş, ilk yıllarda sanayide çalışan nüfus için ikametgâh alanı olarak düşünülen belde, kısa zamanda bu çekiciliğini kaybederek sanayi bölgesinin yanında bir türlü arzu edilen gelişmeyi gösteremeyen bir kent olmuştur (Foto 31).

Foto 31. Samsun'un doğu yönde gelişme alanı üzerinde yer alan Organize Sanayi Bölgesi ve Tekkeköy (www.samsuntso.org.tr'den).

Yörede bundan sonraki gelişme buranın konut alanı olarak değil daha çok sanayi tesisleri ile iskân edileceğini göstermektedir. Nitekim Türkiye'nin en verimli arazilerinden birinin yer aldığı Çarşamba Ovası'nın batı ucunu oluşturan bu topraklar kamuoyunun bütün karşı çıkışlarına rağmen ısrarla sanayi tesisleri tarafından işgal edilmesine göz yumularak Samsun-Çarşamba yolunu da takip edecek şekilde hızla doğuya doğru yayılışını sürdürmektedir. Daha şimdiden Havaalanı'nın bulunduğu Çınarlık beldesi Büyükşehir sınırlarına dâhil edilerek bu alanlar kentsel alan statüsüne kavuşturulmuş, yatırımcıların istekleri doğrultusunda Çarşamba Ovası parça parça işgal edilmektedir. Karayolu boyunca kendiliğinden gelişen kentsel alan geri planda sanayi parselleri ile birleşerek Tekkeköy sınırlarını aşmış Çarşamba ilçe merkezine doğru hızla ilerleyişini sürdürmektedir. Burada istisna olan durum Çınarlık sahili (Costal) boyunca kuzeydoğuya doğru uzanan yazlık sitelerdir. Sayfiye evleri ile karayolu arasında kalan ve çoğunluğu kamuya ait olan büyük parseller ise yeni sanayi tesislerinin inşa edileceği yerler olarak görülmektedir (Foto 32).

Foto 32. Samsun'un doğu yönde Tekkeköy üzerinden Çarşamba'ya doğru (ovayı işgal ederek) ilerlemesi.

4.3. Güney yönde gelişme; Otogar, Yeşilkent, Ankara yolu

Samsun kentsel alan olarak önce batı, sonra doğu ve nihayet son olarak güney yönde gelişme gösteren bir şehirdir. Samsun'un göç aldığı illerin genellikle Karadeniz'e kıyısı olan yerlerden olması göçmenlerin yerleşirken öyle ya da böyle denizi görmek istemelerine sebep olmuş, bu durum doğu ve batı yönde yerleşmenin kıyıya paralel olarak gelişmesinde etkili olmuştur. Samsun kent merkezini gerisinde (güneyinde) yer alan 100-150 m yükseltilerindeki tepelik alanlar kentsel gelişmenin güneydeki sınırını oluşturmuş, şehir bu engelleri aşarak daha güneye geçememiştir. Fakat Ankara yolu güzergâhının sağladığı ulaşım kolaylığı zaman içinde Büyükşehir Belediyesi'nin de bazı zorlamaları ile bu kesimi ön plâna çıkarmış, Çevre Yolu'nun inşası, Otogar'ın bu kesime taşınması, daha sonra Gıda Toptancıları ve Balık Hali gibi tesisler ile büyük bir alışveriş merkezinin yine bu kesimde yer bulması zoraki de olsa şehrin güney yönde gelişmesinde etkili olmuştur. Fakat arazinin büyük kısmının heyelan sahası olmasından kaynaklanan zemin problemi, konut yerleşmeleri anlamında bu bölgenin uzun süre daha tercih edilemeyeceğini göstermektedir. Burada tek istisna belki Yeşilkent çevresi olabilir. Bu kısımda arazi şartları mesken inşasına elverişli gözükmemektedir. Fakat uçaktan çekilen fotoğraflarda da görüldüğü

gibi Samsun kent merkezi hariç tutulursa Atakum'daki gibi bir yapılaşma bu bölgede asla söz konusu değildir (Foto 33). Belki yakın bir gelecekte de söz konusu olmayacaktır.

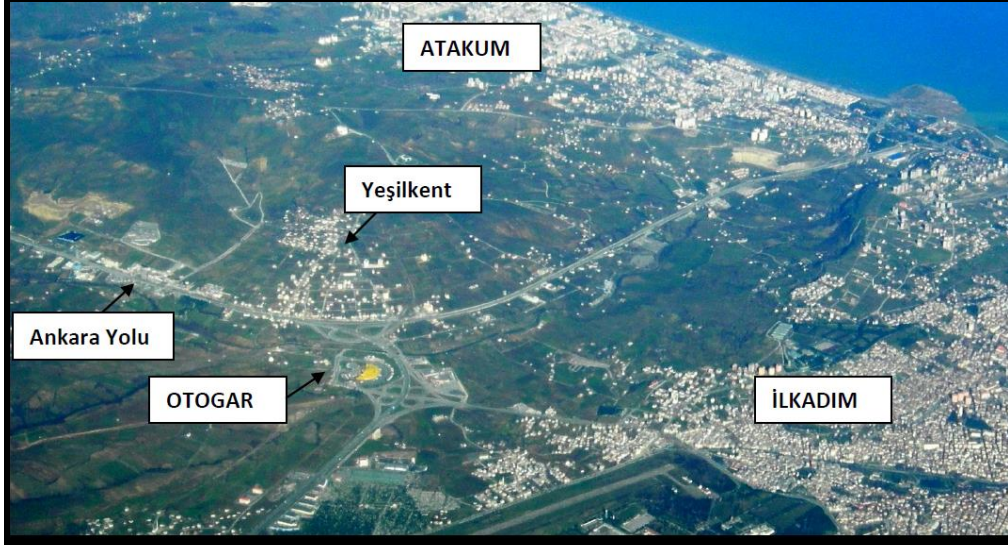

Foto 33. İlkadım ve Atakum güneyinde Ankara yolu ve Otogar çevresinde Samsun kent merkezinin güney yönde gelişme alanları.

Özet olarak belirtmek gerekirse; Geçen yüzyılın başlarında Samsun genellikle iki katlı ve bahçeli evleriyle ünlüydü. Bu özelliğini 1950'lere kadar da korumuştur. Fakat bu tarihlerden itibaren şehir o kadar hızlı değişti ki bu evlerin çok azı günümüze ulaşabilmiş (Foto 34), bahçe içindeki eski Samsun evleri bir bir apartmanlara yenik düşmüştür (Foto 35).

Bir başka değişim de sahil şeridinde yaşanmış, doğal kıyılarının önemli bir kısmı çarpık kentleşmeye kurban edilerek hızla tahrip edilmiştir. Halkın denizle bağını kesen engellerin bir kısmı geçtiğimiz yıllarda izale edilerek bu alanlarda önemli derecede iyileştirmeler gerçekleştirilmiş, Samsun halkı tekrar denizle buluşturulmuştur (Foto 36-37-38-39-40-41-42).

Foto 34. Sanat Sokağı'nda restore edilerek koruma altına alınan eski bir konut.

Foto 35. Apartmanlara yenik düşen eski mahalleler ve meskenler.

Foto 36-37-38-39. Samsun liman içinde gezi yolunun; Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki hali (üstte), 1980'lerdike hali (ortada) ve bugünkü hali (altta) (Foto: Anonim).

Foto 40-41-42. Atakum'da sahilleri ve Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan Türkiye'nin en uzun sahil yolu düzenlemelerinden biri (Foto: Anonim).

Fakat şehir kontrol edilemez şekilde büyümeye devam etmiş, 1893'ten 1963'e 70 yılda çok az yayılma gösteren şehir, özellikle 1970'li yıllardan itibaren hızla büyümüş ve nihayet çevresindeki belediyelerin de bünyesine katılması ile 50 km uzunluğunda, tek merkezli çizgisel bir kent durumuna gelmiştir. Bu yayılma batı (Atakum), doğu (Tekkeköy) ve güney (Ankara yolu) olmak üzere üç yönde gerçekleşmiştir.

Bu arada kentsel gelişme yerleşim alanlarının yetmemesi ya da dar gelmesi ile güney yönde yamaçlar boyunca da gelişme göstermektedir. Özellikle denizi görme isteği apartmanlaşmanın yükselti kademelerini takip ederek yayılmasında etkili olmuştur. Günümüzde Canik sırtlarında (Foto 43-44) ve Atakum'da (Foto 45-46) yükselen çok katlı lüks binalar buna örneklerdir. Şehrin silüeti hızla değişmektedir.

Foto 43. Canik – Toptepe sırtları Samsun’da yapılaşmanın en hızlı olduğu sahalardan biridir.

Foto 44. Canik’te özellikle Meşe Tesisleri civarı, şehri ve denizi gören manzarasıyla, Samsun’da talep edilen yerlerden biridir (Foto: Anonim).

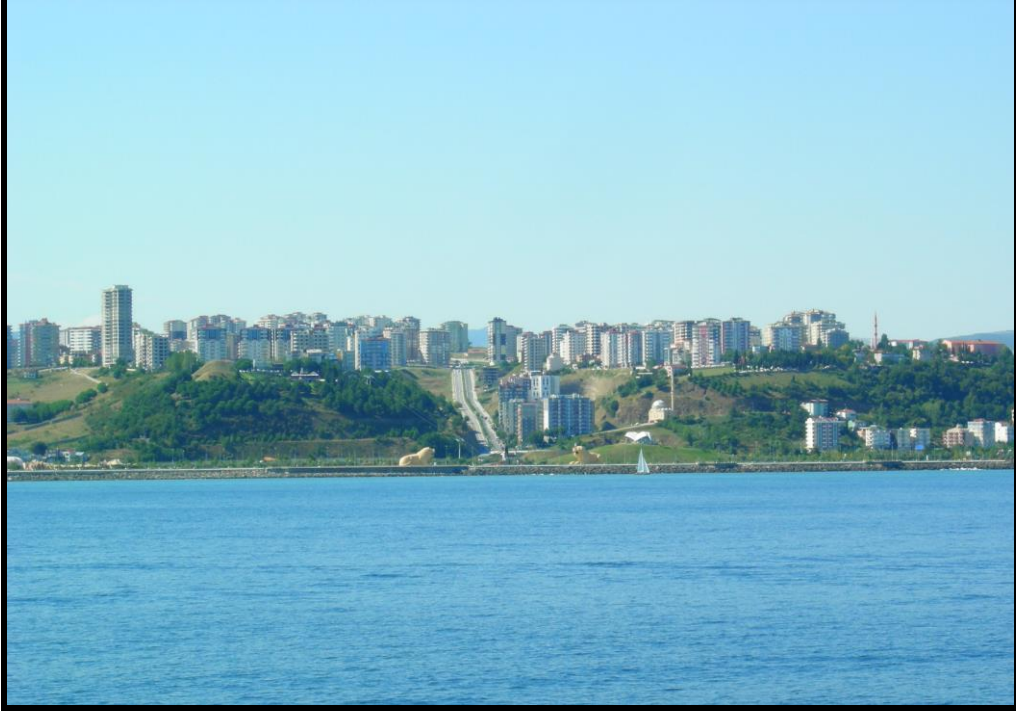

Foto 45. Baruthane sırtları son 10 yıl gibi kısa bir sürede bu görünümü almıştır.

Foto 46. Atakum sırtlarında Balaç köyü paralelinde hızla ilerleyen çok katlı binalar.

Kaynakça

- AKENGİN, H., 2013, *Şehirlerin Etki Alanlarının Ulaşım Sistemlerine Göre Değişmesi; Samsun Örneği. Samsun Araştırmaları II. Kitap*, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, s. 447-462, Samsun.
- ATASOY, S. (1997) **Amisos Karadeniz Kıyısında Antik Bir Kent**, Samsun.
- BAYRAKTAR, M.S. (2006) *"Samsun'da Türk Mimarisinin Gelişimi"*, **Geçmişten Geleceğe Samsun, I. Kitap**, (Ed.: C. Yılmaz), Samsun, (399–426).
- BİLGİ, Ö., 1990, Bafra - İkiztepe Kazılarının Işığında Samsun Bölgesi'nin Prehistoryası. **İkinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi** (1-3 Haziran 1988), Samsun.
- ÇADIRCI, M. (1990) *"19.Yüzyıl'ın İkinci Yarısında Karadeniz Kentleri (Trabzon ve Samsun)"*, **İkinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri**, 19 Mayıs Üniv. Yay., Samsun, (15-23).
- DARKOT, B. (1972) *"Samsun"*, **İslam Ansiklopedisi, C.10**, MEB Yay., İstanbul, (172-178).
- DİE **1927-2000 arası nüfus sayım sonuçlarına ait istatistikî veriler.**
- DİE (2002) **2000 Genel Nüfus Sayımı; 55 - Samsun**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yay., Ankara.
- DPT (2003) **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)**, DPT Yay. No: 2671, Ankara.
- DPT (2004) **İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, (Haz.: B.Dinçer-M.Özaslan), DPT Yay., Ankara.
- Evliya Çelebi, *"Samsun"*, **Seyahatname, II**, İstanbul 1314, (77–78).
- HALAÇOĞLU, Y. (2002) **Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)**, PTT Genel Müdürlüğü Yay., Ankara.
- İPEK, N. (1997) *"Canik Sancağı'nda Nüfusa Dair Bir Değerlendirme"*, **OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 10**, Samsun, (145-160).
- İPEK N. (2000) **Mübadele ve Samsun**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.
- İPEK, N. (2006) **İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler**, Serander Yay., Trabzon.
- İPEK, N. - YILMAZ, C., (2009) **Geçmişten Geleceğe Samsun Albümü – I (Osmanlı Dönemi)**, Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay. No: 10, Samsun, ISBN 978-605-89365-0-8.
- KARPAT, K.H. (2003) **Osmanlı Nüfusu 1830-1914, Demografik ve Sosyal Özellikleri** (Çev. B. Tırnakçı), İstanbul.
- KOÇ, Ş. (1987) *"R.Vadala'ya Göre Selçuklular, Osmanlılar ve Cumhuriyet Döneminde Samsun"*, **OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2**, Samsun, (181–189).

- KODAMAN, B. (1990) “XVIII. Yüzyıl Sonunda Samsun Gümrüğü” II. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, OMÜ Yay., Samsun, (92-97).
- KORKMAZ, H.-SAĞLAM, Ö., 2010, **Önemli Bir Doğa Mirası: Kızılırmak Deltası (Bitkiler)**. Doğa ve Yaban Hayatı Koruma Derneği yayını, Samsun.
- KURAN, E. (1992) “Cumhuriyet Döneminde Samsun’un Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Gelişmesi”, OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 7, Samsun, (121-25).
- Moltke (1969) **Türkiye Mektupları**, İstanbul.
- ÖZ, M. (1991) “Tahrir Defterlerine Göre Canik Sancağı'nda Nüfus (1455-1643)”, OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:6, (173-205), Samsun.
- ÖZ, M. (1999) **XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı**, TTK Yay., Ankara.
- SAMSUN TİCARET VE SANAYİ ODASI, 2013, **İktisadi Rapor 2013**. Yayın No: 2013/1, Samsun.
- SAMSUN VALİLİĞİ (2006) **2000-2005 Yılı ETF Verileri**, İl Sağlık Md., Samsun.
- SAMSUN VALİLİĞİ (2011) **İstatistiklerle Samsun 2010**, Samsun Valiliği Yay., Samsun.
- SANAYİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2012, **81 İl Durum Raporu** (Mayıs 2012). Ankara.
- SARISAKAL, B.,2002, **Bir Kentin Tarihi: Samsun** (2. Kitap). Samsun Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayını, Samsun.
- Şemseddin Sami, (h.1311) “Samsun”, **Kamusü'l- Alam, C. IV**, İstanbul.
- TANOĞLU, A. (1944a) “Samsun Şehri”, **Samsun 4. Üniversite Haftası**, , İ.Ü.Yay. No:217, İstanbul, (44-71).
- TANOĞLU, A. (1944b) “Samsun Limanı ve Hinterlandı”, **Samsun 4. Üniversite Haftası**, İ.Ü.Yay. No:217, İstanbul, (283-296).
- TATLIDİL, E. (1988) “Göç ve Kentsel Gelişme; Samsun Örneği”, **I.Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri**, OMÜ Eğitim Fak. Yay., Samsun, (351-373).
- UZUN, A., 1995, **Tekkeköy’de Mağara-Kale Yerleşmeleri. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 1**, s.413-433, Erzurum.
- UZUNEMİNOĞLU, H.(1992) **Samsun, Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası**. İst. Üniv.,Sos. Bil. Enst. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul.
- UZUNEMİNOĞLU, H. (1992b) “1990 Genel Nüfus Sayımı ve Samsun İli Nüfusu”, OMÜ Eğitim Fak. Dergisi, Sayı: 7, Samsun, (279-284).
- VADALA, R. (1938) “Amisos ve Samsun”, (Çev.: M. Ülken), **19 Mayıs, 3/32**, Samsun.
- VADALA, R. (1934) **Samsoun (Passe-Present-Avenir)**, Paris.
- VADALA, R. (1944) **Şark Memleket ve Siteleri, Samsun Mazisi Hali İstikbali** (Çev.: K. Sarıgöllü), Gaziantep.

- YILMAZ, C., (2007a) “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Samsun Limanında Ulaşım ve Nakliyat”, **İlkadımdan Cumhuriyete Milli Mücadele**, (10-12 Mayıs 2007), (Editör: O.Köse), Samsun İlkadım Belediyesi Yay., (581-595), Samsun.
- YILMAZ, C., (2007b) “Samsun İlinde Nüfus Hareketleri”, **Geçmişten Geleceğe Samsun, (2. Kitap)**, (Ed.: C. Yılmaz), Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yay., (295-322), Samsun.
- YILMAZ, C., (2007c) “Samsun İl Nüfusunun Sosyo - Ekonomik Yapısı, Demografik Nitelikleri ve Coğrafi Dağılım Özellikleri”, **Geçmişten Geleceğe Samsun, (2. Kitap)**, (Ed.: C. Yılmaz), Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yay., (269-293), Samsun.
- YILMAZ, C., (2007d) “Samsun Yöresi Coğrafya Araştırmaları”, **Geçmişten Geleceğe Samsun, (2. Kitap)**, (Ed.: C. Yılmaz), Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yay., (377-390), Samsun.
- YILMAZ, C., (2007e) **Bafra Ovası’nın Beşerî ve İktisadî Coğrafyası**, Kızılırmak Matbaası, Bafra, Samsun. ISBN: 978-975-01666.
- YILMAZ, C., - ÇAMAŞ, N. (2010) “Samsun Kent Müzesi ve Samsun Kent Arşivi Kuruluş Çalışmaları”, Kent Hafıza Merkezleri, Kent İhtisas Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu, (26-27 Mart 2010, Erciyes Üniversitesi), **Bildiriler ve Tartışmalar Kitabı**, Detay Yay., (297-310), Kayseri.
- YILMAZ, C., (2011) (Editör) **İlkçağdan Cumhuriyete Canik**, Canik Belediyesi Kültür Yay. No:3, Samsun, ISBN: 978-605-87473-0-2.
- YILMAZ, C., (2012) “Samsun Şehri; Kuruluş Yeri ve Kentsel Gelişim Özellikleri”, **Samsun Sempozyumu, Cilt: 2**, (13-16 Ekim 2011), Samsun Valiliği Yay., Samsun, (361-378), ISBN:978-605-63349-0-0.
- YILMAZ, C., (2013) (Editör) **Samsun Araştırmaları, 2. Kitap**, Samsun Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayını, Samsun, ISBN:975 92296-2-7.
- ZEYBEK, H. İ., 2006, *Sosyoekonomik Kriterlere Göre Samsun İlinin Karadeniz Coğrafi Bölgesi ve Türkiye’deki Yeri*. **Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu** (4-6 Mayıs 2006), Samsun.
- ZEYBEK, H. İ., 2007, “Samsun İlinde Meydana Gelen Doğal Afetler ve Etkileri”, **Geçmişten Geleceğe Samsun 2. Kitap** (343-366), Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yay., Samsun.

<http://www.samsun.gov.tr>

<http://www.samsunozelidare.gov.tr>

<http://www.samsuntso.org.tr>

<http://www.tuik.gov.tr>

<http://www.19mayis.bel.tr>

EKLER

Samsun Büyükşehir Belediyesi:

Samsun 1980'lere kadar tek bir merkez ilçeye sahipken, daha sonra Atakum, İlkadım, Gazi ve Canik olarak 4'e bölünmüş, sonra Gazi ve İlkadım birleştirilerek 3'e düşürülmüş, daha sonra da bunlara Tekkeköy eklenerek Merkez tekrar 4 ilçe olmuştur. Bu durumda Samsun ili 17 ilçeden meydana gelmekte, bunların 4'ü (Atakum, Canik, İlkadım ve Tekkeköy) merkez ilçeleri; Alaçam, Asarcık, Ayvacık, Bafra, Çarşamba, Havza, Kavak, Lâdik, Ondokuzmayıs, Salıpazarı, Terme, Vezirköprü, Yakakent de taşra ilçelerini oluşturmaktadır. Atakum, Canik, İlkadım ve Tekkeköy (yani, doğuda Havaalanının bulunduğu Çınarlık'tan, batıda yazlık sayfiye alanlarının bulunduğu Taflan'a kadar olan saha) artık Samsun şehridir. Merkez ilçe bir tane ve o da Samsun iken, belediyenin adı da Samsun Belediyesi idi. Merkez ilçe bölünüp birden fazla ilçe oluşturulunca ve onların da kendilerine ait belediyeleri kurulunca bunları organize edecek bir üst kuruma ihtiyaç duyuldu. Böylece merkez ilçe belediyelerinin üstündeki kurumun adı "Samsun Büyükşehir Belediyesi" oldu.

Samsun Şehri

Samsun Bütünşehir:

Son yapılan yasal düzenleme ile daha önce merkezdeki dört ilçeye hizmet veren Samsun Büyükşehir Belediyesi'ne ilin tamamı dâhil edilmiştir. Böylece Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin altında şimdi sadece (Atakum, İlkadım, Canik ve Tekkeköy den oluşan) merkez ilçeler değil, Yakakent'ten Terme'ye, Bafra'dan Vezirköprü'ye bütün taşra ilçeleri de dâhil edilmiş oldu. Bu durumda eski isim Büyükşehir Belediyesi iken bu yeni oluşuma ne ad verileceği tartışma konusu olmuş, şimdilik bazı idareciler bu yeni oluşuma *bütünşehir* demek suretiyle yeni bir tanım ortaya koymuşlardır. Bütünşehir yasasına göre ilin tamamı şehir kabul edildiğinden TÜİK'in bu illere ait verilerinde kırsal nüfus görünmemektedir.

Bu yasal düzenlemeye göre 2010 yılına kadar Samsun nüfusunun yaklaşık % 40'ı köylü (kırsal) nüfus iken, 2015 yılı Ocak ayı itibarıyla Samsun'da köylü nüfus kalmamış, hepsi kentli (şehirli) nüfus olmuştur. Sorun sadece bundan ibaret değildir. Örneğin, Çarşamba Belediye başkanı artık sadece Çarşamba şehrinden değil, (idarî olarak ilçeye bağlı olan köylerin, şimdi belediye hizmeti alma anlamında Çarşamba Belediyesi'ne bağlanmaları ve Çarşamba şehrindeki mahalleler gibi köyler de bu şehrin mahallesi yapılması yüzünden) köylere gidip onların su, kanalizasyon gibi altyapı problemlerini çözmesi beklenmektedir. Daha da ilginç bu son düzenleme ile Terme'nin veya Vezirköprü'nün en ücra köyüne bile Samsun Büyükşehir Belediyesi su faturası gönderebilmektedir. Ya da yerel belediyeler (daha önce hizmet verdikleri ve yine aynı hizmeti isteyen) vatandaşlarına Büyükşehir Belediyesi'ni adres gösterebilmektedirler. Bu itibarla, Bütünşehir yasası ve kavramı tartışılmalıdır !.

Samsun İli / Bütünşehir

